

Cyfarfod	Pwyllgor Iaith
Dyddiad	25 Mehefin 2024
Teitl	Cynllun Hybu'r Gymraeg – y Gwasanaethau Cymdeithasol
Pwrpas	Cyflwyno gwybodaeth am gyfraniad y Gwasanaethau Cymdeithasol i hybu a hyrwyddo'r Gymraeg
Awdur	Marian Parry Hughes – Pennaeth Plant a Chefnogi Teuluoedd Aled Davies – Pennaeth Oedolion, Iechyd a Llesiant

Cwestiwn 1. Hybu a hyrwyddo

Sut mae eich adran yn mynd y tu hwnt i gynnig gwasanaethau yn ddwyieithog ac yn cyfrannu at amcanion y strategaeth iaith sirol (pa weithgareddau a phrosiectau sydd wedi eu cynnal yn ystod y flwyddyn ddwytha sydd yn codi statws y Gymraeg a sicrhau cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn y gymuned)?

Mae strategaeth iaith y Cyngor yn gosod blaenoriaethau ar gyfer hybu'r Gymraeg mewn pum maes:

1. iaith y blynyddoedd cynnar,
2. iaith dysgu,
3. iaith gwaith a gwasanaeth,
4. iaith y gymuned
5. Ymchwil a Thechnoleg

Mae'r strategaeth gyfredol i'w gweld yma:

[Atodiad-2-Strategaeth-iaith-2023-2033.pdf \(llyw.cymru\)](#)

Ateb:

Iaith y blynyddoedd cynnar

Mae Strategaeth Iaith Gwynedd (y strategaeth) yn nodi'r angen i godi ymwybyddiaeth rhieni am y gyfundrefn addysg Gymraeg ac amlygu'r cyfleon sydd ar gael i gyflwyno'r Gymraeg i blant cyn cyrraedd oed ysgol. Rydym yn gyfrifol am arwain ar sicrhau darpariaeth addysg feithrin (10 awr yr wythnos i blant tair oed) a darpariaeth gofal plant Dechrau'n Deg (12.5 awr yr wythnos i blant dwy oed). Mae'r holl ddarpariaeth drwy gyfrwng y Gymraeg ac yn trochi plant ifanc yn yr iaith o'u cyflwyniad cyntaf i'r byd addysg. Ers Medi 2023 rydym wedi ymestyn gofal plant dwy oed Dechrau'n Deg i sawl ardal newydd yng Ngwynedd gyda 22 o ddarparwyr gofal plant yn darparu'r gwasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg neu'n ddwyieithog. Rydym hefyd wedi datblygu ap Dechrau'n Deg ar gyfer darparu gwybodaeth i rieni yn y blynyddoedd cynnar. Mae hyn yn cynnwys rhannu gwybodaeth am y Gymraeg yn ogystal â hyrwyddo'r iaith Gymraeg. Maent ar hyn o bryd yn creu fideos ar yr ap sydd yn uniaith Gymraeg ond gyda is-deitlau Saesneg oherwydd bod diffyg adnoddau Cymraeg ar gael yn ogystal â hybu rhieni i siarad yr iaith Gymraeg gyda'i plant.

Rydym hefyd yn cydweithio'n agos gydag aelodau CWLWM (5 sefydliad arweiniodd cenedlaethol gofal plant yng Nghymru) i hybu a hyrwyddo'r Gymraeg ar draws lleoliadau gofal yng Ngwynedd gan

gynnwys meithrinfeydd, cylchoedd meithrin, gwarchodwyr plant, clybiau ar ôl ysgol ac ati. Mae amrywiaeth o adnoddau, cymorth a chefnogaeth ar gyfer hyrwyddo a defnyddio'r Gymraeg ar gael ar wefannau'r cyrff arweiniol ac rydym yn eu hyrwyddo a'u rhannu gyda lleoliadau a darparwyr gofal yn lleol. Mae'r gwasanaeth hefyd yn cynnig grantiau o £100 i warchodwyr plant preifat newydd sy'n ddi-Gymraeg ar gyfer prynu adnoddau Cymraeg i'r ddarpariaeth. Mae'r Uned wedi arwain ar sefydlu fframwaith caffael sef rhestr o ddarparwyr gofal plant cymeradwy. I fod ar y rhestr bu'n rhaid i'r darparwyr dystio'i eu bod yn gallu darparu yn y Gymraeg neu'n ddwyieithog ac erbyn hyn mae 72 o ddarparwyr Gwynedd ar y rhestr. Mae'r Gwasanaeth Blynnyddoedd Cynnar wedi cydweithio gyda Mudiad Meithrin i gynnal sesiynau clwb cwtsh i rieni ar lein. Mae yn gwrs blasu Cymraeg am ddim sydd wedi anelu at ddysgwyr newydd ac sy'n canolbwyntio ar iaith magu plant yn y cartref.

Mae Cydlynwyr Cymorth Iaith Gymraeg yn gweithio i'r 5 sefydliad ac mae pob sefydliad yn gweithio ar brosiectau amrywiol er mwyn hybu'r Gymraeg ac i ehangu'r nifer o leoliadau Cymraeg yng Ngwynedd. Ymysg y prosiectau hyn, mae:

- [Cynllun CAMAU](#) i annog gweithlu'r sector gofal plant i ddefnyddio a gwella eu sgiliau iaith Gymraeg
- [Cynllun Croesi'r Bont](#) (Mudiad Meithrin) i drochi'r Gymraeg o fewn cylchoedd meithrin a chynyddu pontio ieithyddol gydag ysgolion.

Noda'r strategaeth hefyd fod angen cyfleon anffurfiol i rieni ymarfer a magu hyder yn eu defnydd o'r Gymraeg a bod angen gweithgareddau ar gyfer teuluoedd cyfan er mwyn annog y cyfathrebu a'r siarad rhwng y teulu ac nid dim ond y plant. Mae'r Adran wedi arwain ar sefydlu Fframwaith Darparwyr Gweithgareddau i blant, pobl ifanc a theuluoedd ar draws adrannau'r Cyngor. Hyd yma mae 32 o ddarparwyr gweithgareddau wedi cymeradwyo ar y fframwaith ac yn gallu darparu cyfleon chwarae drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae'r Fframwaith yn cael ei defnyddio ar gyfer comisiynu gweithgareddau hwyliog, creadigol, chwaraeon a chwarae i blant a pobl ifanc.

Drwy gyfnodau gwyliau ysgol 2023-24, bu i'r Adran gomisiynu gweithgareddau hwyliog a chwarae drwy gyfrwng y Gymraeg drwy'r sir. Bu i bartneriaid fel, Sbarduno, Byw'n Iach, Logis Bach, Urdd, Mudiad Meithrin, With Gobaith, Gwallgofiaid, Theatr y Ddraig, Canolfan Gerdd William Mathias, Hyfforddiant Lles Cymru, Codi'r To a Pontio ddarparu ystod amrywiol o weithgareddau drwy'r sir ar gyfer plant dan 5 a'u teuluoedd, plant oed cynradd, a pobl ifanc 11-25 oed. Bu 4,768 o blant gael mwynhad a cyfle i ymuno mewn sesiynau ar draws y Sir yn ystod gwyliau'r haf, gyda 408 yn mynychu sesiynau yn ystod gwyliau hanner tymor. Dros y cyfnod diwethaf mae'r Uned wedi sefydlu gwasanaeth Trelar Chwarae lle mae modd mynd a trelar symudol yn llawn offer chwarae i gymunedau ar draws Gwynedd sy'n darparu cyfleon ychwanegol drwy gyfrwng y Gymraeg.

Iaith Dysgu

Noda'r strategaeth fod sicrhau cyfleon dysgu cysylltiedig i waith drwy gyfrwng y Gymraeg, megis prentisiaethau, yn gallu bod yn heriol, a bod hyn yn rhywbeth mae'r Cyngor yn rhoi sylw iddo ar hyn o bryd.

Mae'r adrannau Oedolion a Plant wedi bod yn rhan o Gynllun Prentisiaethau'r Cyngor ers tro ac wedi cael enghreifftiau llwyddiannus. Rydym wedi gweithio gyda'r Swyddogion Talent a Phrentisiaethau i bwysu ar y darparwyr addysg bellach i ddarparu cyrsiau drwy gyfrwng y Gymraeg ac i gadw at eu gair bod yr adnoddau yma ar gael yn Gymraeg. Fodd bynnag, mae'r maes prentisiaethau yn faes heriol yn ei hun ar gyfer y gwasanaethau cymdeithasol gan nad oes prentisiaethau gwaith cymdeithasol neu debyg ar gael ar hyn o bryd yng Nghymru. Credwn fod yma

gollod cyfle ac mae gwaith yn digwydd ar hyn o bryd i sefydlu Academi Gofal yma yng Ngwynedd er mwyn darparu llwybr gyrfa broffesiynol glir i unigolion sy'n gofalu gymhwyso fel gweithwyr cymdeithasol, therapyddion galwedigaethol neu reolwyr gofal y dyfodol. Fel rhan o'r datblygiad hwnnw, bydd y gallu i hyfforddi a chymhwyso'n gyfan gwbl drwy gyfrwng y Gymraeg yn rhan greiddiol o'r Academi.

Un o fwriadau eraill y strategaeth yw i annog mwy o staff y Cyngor i ddysgu'r Gymraeg ac i wella eu sgiliau drwy wneud y gorau o wahanol ddulliau hyfforddi. Mae na 22 aelod staff wedi bod neu wedi trefnu i fynd ar gyrsiau iaith ar draws yr adrannau Oedolion a Plant ers dechrau 2023, yn cynnwys:

- 10 wedi/yn dilyn cyrsiau dysgu'r iaith o'r newydd (lefel mynediad a sylfaen). Mae'r rhain i gyd yn weithwyr rheng flaen sy'n cael cyswllt uniongyrchol gydag unigolion yn y sir gan gynnwys gweithwyr cymdeithasol, therapyddion galwedigaethol, gweithwyr cefnogol a gweithwyr preswyl.
- 5 wedi/yn dilyn cyrsiau cynyddu sgiliau iaith (lefel canolradd ac uwch). Yn yr un modd â'r uchod, mae'r rhain hefyd yn weithwyr rheng flaen sy'n cael cyswllt uniongyrchol ag unigolion y sir.
- 7 wedi/yn dilyn cyrsiau gloywi iaith. Mae'r rhain yn gyfuniad o weithwyr rheng flaen a gweithwyr swyddfa gefn neu weinyddol.

Wrth gwrs, gall rhyddhau amser staff rheng flaen mewn maes sydd â chymaint o heriau recriwtio fod yn hynod o heriol ac mae hyn wedi ei amlygu yn ddiweddar wrth i'r Adran Oedolion ymdrechu i geisio darparu cyrsiau Cymraeg i staff mewn cartref preswyl. Yn anffodus, er fod nifer uchel â diddordeb ar ddechrau'r cwrs, roedd amgylchiadau'n golygu mai nifer fechan oedd yn mynychu erbyn y diwedd. Byddwn yn trafod gyda'r cartref er mwyn deall pam na wnaeth hyn weithio y tro hwn ac yn ceisio dysgu o'r profiadau hynny i'r dyfodol.

Fodd bynnag, mae sicrhau datblygiad sgiliau Cymraeg ymysg y gweithlu yn rhywbeth sydd angen llawer mwy o sylw gan y gwasanaethau cymdeithasol. O ganlyniad i heriau i recriwtio gweithlu gofal yn ogystal â gweithlu arbenigol, mae gennym fwy o staff sydd ddim yn cyrraedd lefel dynodedig eu swyddi wrth i amser fynd rhagddo. Nid yw'n glir beth yw safbwynt y gwasanaethau cymdeithasol, na'r cyngor yn ehangach, ar orfodi hyfforddiant iaith a sicrhau bod gwelliant o fewn cyfnod penodol. Mae hyn wedi ei godi fel mater sydd angen sylw mewn cyfarfod o Grŵp Mwy na Geiriau Gwynedd lle mae cynrychiolaeth o'r Uned Iaith yn eistedd ar y grŵp a byddwn yn parhau i drafod y ffordd ymlaen.

Iaith Gwaith a Gwasanaeth

Rydym eisoes wedi cyfeirio at yr heriau o safbwynt sgiliau iaith ein gweithlu ac anawsterau recriwtio, a gellid ailymweld â'r un wybodaeth mewn perthynas ag amcanion y strategaeth iaith i fod yn mynd tu hwnt i ofynion Safonau'r Gymraeg gan ganolbwyntio ar gynyddu defnydd er mwyn medru profi'r angen yn fwy effeithiol. Dylid ychwanegu, fodd bynnag, fod y gwasanaethau cymdeithasol wedi bod yn rhan o gynllun ymchwil ARFer gan Brifysgol Bangor. Ymchwil i edrych ar sut mae modd dylanwadu ar arferion ieithyddol timau gwaith ydi ARFer, ac mae gennym un tîm gwaith cymdeithasol oedolion ym Mangor wedi bod yn rhan o'r cyfnod treialu diweddaraf ac rydym yn aros i gael deall y darganfyddiadau. Rydym yn gobeithio medru trefnu i gartref gofal gymryd rhan yn y cylch nesaf fel bod modd treialu mewn amgylchedd gwaith gwahanol.

Wrth reswm, mae'r gwasanaethau cymdeithasol yn faes unigryw lle mae heriau ieithyddol yn benodol broblematig wrth asesu, cefnogi a darparu gwasanaethau. Mae cyfathrebu yn gwbl ganolog i'n gallu i ddeall gwir anghenion unigolion ac wrth ymateb i'r anghenion hynny. Er bod y ddwy adran yn hyderus yng ngallu ein timau gwaith cymdeithasol i ddarparu cefnogaeth drwy gyfrwng y Gymraeg ac i ystyried y Gymraeg fel rhan o benderfyniadau ar becynnau neu leoliadau gofal,

maethu neu fabwysiadu, nid yw mesur llwyddiant yn hawdd yn hynny o beth. Yn ogystal, mae amgylchiadau lle mae'n rhaid i oedolion neu plant gael eu lleoli yn all-sirol neu mewn lleoliadau lle nad oes darpariaeth Gymraeg. Mewn sefyllfaoedd o'r fath, bydd cefnogaeth ein Gweithwyr Cymdeithasol yn hollbwysig er mwyn parhau i gyfarch anghenion yr oedolyn neu blentyn.

Mae fframwaith y Llywodraeth i gryfhau gwasanaethau Cymraeg ym maes iechyd a gofal - *Mwy na Geiriau* – a'r egwyddor o gynnig rhagweithiol yn greiddiol i'n gallu i ymateb i anghenion unigolion ac i fedru gwerthuso ein llwyddiant yn hyn o beth. Golyga'r cynnig rhagweithiol, mewn geiriau syml, y gallu i adnabod yr angen am wasanaethau Cymraeg a'u darparu yn ddiofyn. Mae grŵp bychan wedi ei sefydlu, dan arweiniad y Cyfarwyddwr Statudol dros Wasanaethau Cymdeithasol, er mwyn arwain ar y gwaith sy'n deillio o gynllun 5 mlynedd diweddar a'r Llywodraeth yn y maes yma. Mae'r grŵp wedi bod wrthi yn mapio'r camau gweithredu er mwyn adnabod y meysydd sydd angen sylw gennym ac wedi adnabod prif benawdau sydd angen sylw i lywio'n gwaith:

1. Addysgu am y Cynnig Rhagweithiol ymysg rheolwyr ac ymarferwyr
2. Mesur llwyddiant
3. Hyfforddiant iaith
4. Hybu'r Cynnig Rhagweithiol
5. Hyrwyddo defnydd iaith

Rydym wedi bod yn rhoi sylw hefyd i dudalennau gwefan yr Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant gan gadw mewn cof yr angen i gyflwyno gwybodaeth i'r cyhoedd mewn modd allai gynyddu'r siawns o ddewis y Gymraeg yn hytrach na'r Saesneg. Mae hyn yn golygu edrych ar ein defnydd o'r iaith Gymraeg a sicrhau ei fod mor hygyrch a phosibl, heb fod yn or-ffurfiol. Byddwn yn rhoi yr un sylw i dudalennau gwefan yr Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd dros y cyfnod nesaf ac yn eu diweddarau. Mae newyddlen Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd yn cael ei yrru bob mis, ei uwchlwytho ar wefan y Cyngor a'i rannu ar gyfryngau cymdeithasol ac rydym wedi bod yn rhoi sylw i'r defnydd o'r Gymraeg er mwyn sicrhau ein bod yn annog trigolion i ddarllen y fersiwn honno. Yn ychwanegol, rydym wedi cyfrannu at ymgyrchoedd penodol lle'r ydym wedi bod yn rhan o greu deunydd marchnata, fideos ayb yn y Gymraeg e.e. Galw Gofalwyr neu ymgyrch Maethu Cymru. Mae'n gyfle gwych i bwysleisio defnydd o'r Gymraeg fel iaith gwaith ac yn ffordd o geisio denu siaradwyr Cymraeg i'r maes.

Noda'r strategaeth yr angen i edrych eto ar y gefnogaeth a'r anogaeth sy'n cael ei roi i'r sector breifat ddefnyddio'r Gymraeg ac mae hyn wrth gwrs yn gwbl berthnasol i'r gwasanaethau cymdeithasol sy'n comisiynu rhan fawr o'u darpariaethau gofal drwy ddarparwyr preifat. Mae Rheolwr Comisiynu'r gwasanaeth yn aelod o Grŵp Mwy na Geiriau Gwynedd ac yn darparu persbectif sector breifat yn y trafodaethau hynny. Mae'r gwasanaeth hefyd yn rhoi sylw i gymalau iaith o fewn cytundebau gofal cartref a chytundebau preswyl a nyrsio. Yn y flwyddyn ariannol ddiwethaf, mae'r gwasanaeth wedi dechrau roi sylw i gymalau iaith o fewn cytundebau gofal oedolion a plant gyda'r bwriad o sicrhau eglurder a'u cryfhau i gyd-fynd ag egwyddorion fframwaith Mwy na Geiriau.

Ymchwil a Thechnoleg

Mae Strategaeth Iaith Gwynedd yn cydnabod ei bod yn her sylweddol i'r Gymraeg ddal i fyny efo'r datblygiadau parhaus. Erbyn hyn, mae technoleg yn gwbl ganolog i ateb yr her o alw cynyddol yn y maes gofal ac mae'n medru bod yn broblematig medru darparu'r un opsiynau yn y Gymraeg a sydd ar gael yn Saesneg.

Rydym yn ymwybodol o'r angen i fod yn annog mwy o bobl i ddefnyddio'r Gymraeg ar y we ac wrth ddefnyddio gwasanaethau digidol y Cyngor. Rydym wedi cyflwyno meddalwedd AskSara, sy'n darparu gwasanaeth therapydd galwedigaethol rhithiol i alluogi oedolion, plant a'u teuluoedd i gael

cyngor drwy'n gwefan ar ffyrdd y gallen nhw geisio cynorthwyo eu hunain o ddydd i ddydd. Wrth gydweithio gyda'r cwmni, sylweddolom nad oedd y fersiwn Gymraeg yn safonol a gwrthodom weithredu'r gwasanaeth yng Ngwynedd hyd nes fod hynny wedi'i ddatrys. Rydan ni bellach wedi cyfieithu y system i gyd ar ran y cwmni, a bydd y system hunan asesu yma ar gael yn Gymraeg i bawb drwy Gymru o ganlyniad. Rydym hefyd yn ailfrandio yng Ngwynedd i sicrhau fod yr offeryn yn cael ei hyrwyddo'n Gymraeg hefyd - 'Helpu'n Hun' fydd 'brand' y system yng Ngwynedd.

Mae ap AiDi wedi'i gomisiynu gennym ni er defnydd gofawyr di-dâl a gofawyr ifanc ar draws y sir. Pwrpas yr ap yw i greu cerdyn adnabod, i rannu gwybodaeth defnyddiol a dangos gostyngiadau mewn siopau lleol. Yn ychwanegol, gall yr ap adael i ysgol neu goleg wybod os fydd plentyn neu berson ifanc yn hwyr oherwydd eu cyfrifoldebau gofalu. Dyma'r unig ap dwyieithog o'i fath ac o ganlyniad mae trafodaethau'n digwydd ar lefel ranbarthol a chenedlaethol gyda'r bwriad i awdurdodau eraill fabwysiadu'r ap hefyd. Rydan ni'n eithriadol o falch fod gan ein gwaith i ddatblygu ap i ofalwyr Gwynedd botensial i arwain at gyfleon i ofalwyr di-dâl ac ifanc drwy'r wlad ddefnyddio'r Gymraeg. Mae'r Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd hefyd mewn trafodaethau i greu ap i ddarparu cefnogaeth i unigolion ag awtistiaeth gyda'r gobaith y bydd wedi ei ddatblygu ac mewn defnydd erbyn diwedd Mawrth 2025. Gobeithiwn y bydd hyn yn ein galluogi i ddylanwadu ymhellach ar sefydliadau eraill.

Yn ogystal, roedd angen i ni rowlio allan offer digidol teleofal newydd erbyn Rhagfyr 2025. Fe wnaethom sicrhau ei fod yn amod o'r gytundeb newydd gyda chwmni *Chiptech* i sicrhau fod modd defnyddio'r dechnoleg yn llawn drwy'r Gymraeg i'r dyfodol drwy sicrhau fod yr holl negeseuon wedi eu recordio o flaen llaw yn medru cael eu llwytho yn Gymraeg. Mae'r ganolfan alwadau sy'n derbyn y galwadau eisoes yn darparu gwasanaeth yn y Gymraeg. Mae'r dechnoleg fodern ddiweddaraf sydd yn cael eu datblygu yn y maes gofal yn aml yn cael ei datblygu gan gwmnïau mawr (e.e. Amazon), ac mae galluogi defnydd o'r dechnoleg yma yn y Gymraeg yn her.

Fel rhan o waith y Grŵp Mwy na Geiriau, rydym yn bwriadu mynd i'r afael â'r anawsterau ieithyddol sy'n bodoli wrth geisio gweithio'n amlddisgyblaethol gyda thimau staff lle mae sgiliau iaith Gymraeg yn amrywio. Rydym wedi cychwyn trafod gyda Chanolfan Bedwyr, Prifysgol Bangor gyda'r bwriad o geisio ymchwilio i'r modd o fynd i'r afael â'r heriau wrth greu a rhannu cofnodion achosion unigolion. Rydym wedi trafod yr opsiwn o ddatblygu 'plug-in' i alluogi gweithwyr proffesiynol i weld y fersiwn wedi'i chyfieithu wrth iddynt gofnodi ar ein bas data gofal cymdeithasol. Byddai hyn yn eu galluogi i wirio wrth fynd ac yn sicrhau fod y cofnod ar gael yn ddwyieithog pan fo angen heb i hynny amharu ar yr iaith sy'n cael ei defnyddio rhyngom ni ag unigolion ac heb greu gwaith ychwanegol afresymol i'n gweithwyr. Fodd bynnag, mae angen ymchwil a gwaith i ddatblygu'r modelau iaith er mwyn i ni fedru eu defnyddio yn ein maes ni o ddydd i ddydd a hyderu yn eu cywirdeb. Bwriedir rhoi sylw i hyn dros y cyfnod nesaf.

Cwestiwn 2. Materion Polisi a Safonau

- i. Sgiliau iaith staff – nifer siaradwyr Cymraeg a dysgwyr o fewn yr adran (data diweddaraf Dynodiadau iaith).
- ii. Rhwystrau - oes yna unrhyw rwystrau i'ch gallu fel adran i gynnig gwasanaeth llawn yn y Gymraeg (h.y. gweithredu ar ofynion y Polisi iaith a Safonau'r Gymraeg)?
- iii. Canmoliaeth a Chwynion – rhowch wybodaeth am unrhyw ganmoliaeth neu gwynion mae'r adran wedi eu derbyn yn ystod y flwyddyn am wasanaethau Cymraeg/dwyieithog.

Ateb:

Sgiliau iaith staff

Ar draws y gwasanaethau cymdeithasol, mae oddeutu 1,600 o staff. Yn ôl yr adroddiad iaith chwarterol diweddaraf, mae 73.4% o'r rhain wedi cwblhau asesiad iaith. O'r rheiny sydd wedi cwblhau'r asesiad, mae 85.5% yn cyrraedd gofynion iaith eu swyddi. Mae'r ffigurau fesul adran isod: Plant a Chefnogi Teuluoedd: Erbyn hyn, mae 79% o staff Plant a Chefnogi Teuluoedd wedi cwblhau yr asesiad iaith, sy'n gynydd o 10% ers cyflwyno ein hadroddiad pwyllgor iaith y llynedd. O'r rheiny sydd wedi cwblhau'r asesiad, mae 94% yn cyrraedd dynodiadau iaith eu swydd.

Oedolion, Iechyd a Llesiant: Mae 69% o staff Oedolion, Iechyd a Llesiant wedi cwblhau'r asesiad iaith, sy'n gynydd o 9% ers cyflwyno ein hadroddiad pwyllgor iaith y llynedd. O'r rheiny sydd wedi cwblhau'r asesiad, mae 79% yn cyrraedd dynodiadau iaith eu swydd.

Wrth edrych ar draws y gwasanaethau cymdeithasol, mae'r mwyafrif helaeth o staff sydd heb gwblhau'r asesiad yn staff darparu gofal rheng flaen – gofal cartref, gwasanaethau cefnogol Anableddau Dysgu, gwasanaethau cefnogol plant, a gwasanaethau gofal plant. Mae'r rhain yn aelodau staff sydd heb gyfrifon TG na mynediad rhwydd at dechnoleg. Mae'r holiadur hunanasesiad iaith yn holiadur electroneg sydd wedi'i osod ar system hunanwasanaeth staff ac er fod bob aelod o staff yn gallu cael mynediad at y system hunanwasanaeth, mae'r rheiny heb ddefnyddio offer na chyfrifon TG o dan anfantais o gymharu a'u cydweithwyr 'swyddfa'. Mae'r grŵp Mwy na Geiriau wedi bod yn craffu'r ffigurau yn rheolaidd ac wedi penderfynu bod defnyddio offer yn syml sy'n galluogi'r rheolwr llinell i asesu a yw'r unigolyn yn cyrraedd dynodiad iaith ei swydd a'i pheidio yn ateb rhesymol ar gyfer ceisio mynd i'r afael â'r bwlch sy'n parhau yn y data. Ers y penderfyniad yma, rydym wedi llwyddo'n barod i sicrhau asesiad ar gyfer 68 aelod o staff ychwanegol, gyda 65 ohonynt yn cyrraedd gofynion iaith eu swyddi.

O edrych ar yr aelodau staff sydd wedi eu hasesu fel nad ydynt yn cyrraedd gofynion iaith eu swyddi, mae nifer ohonynt nhw hefyd yn ofalwyr neu'n weithwyr cefnogol. Mae hyn yn adlewyrchu'r heriau recriwtio sydd yn wynebu'r maes, ac mae mwy ar hyn isod. Mae na rai gweithwyr cymdeithasol a therapyddion hefyd sydd ddim yn cyrraedd gofynion iaith eu swyddi yn ôl eu hunanasesiad, ond ar sawl achlysur nid yw'r rheolwr llinell yn cytuno gyda chasgliad yr hunanasesiad (ac o'r farn eu bod nhw yn cyrraedd gofynion eu swydd). Wrth gwrs, mewn hunanasesiad, mae'n bosib iawn i hyder yr unigolyn yn ei sgiliau effeithio ar y canlyniadau ac mae'n rhaid cadw hynny mewn cof wrth ystyried y data.

Rhwystrau

- 1. Recriwtio** – mae heriau recriwtio yn y maes yma yn dod i'r amlwg yn y ddwy adran, er o bosib fod yr effaith ar y gallu i ddarparu gwasanaethau drwy'r Gymraeg i'w weld fwy yn yr Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant. Mae'r gwasanaethau darparu gofal uniongyrchol a'n darparwyr gofal preifat yn ei chael yn anodd iawn recriwtio gweithlu gofal yn gyffredinol, ac o'r herwydd mae'n anodd iawn i bwysu am weithwyr sy'n cyrraedd gofynion iaith y swydd, yn enwedig mewn rhai ardaloedd. Rydym hefyd yn cael anawsterau penodol i recriwtio ym maes therapi galwedigaethol ac o ganlyniad wedi gorfod penodi therapyddion di-Gymraeg mewn sawl tîm. Yn y maes Plant a Chefnogi Teuluoedd, rydym hefyd yn profi problemau recriwtio gweithwyr cymdeithasol cymwysedig.

Er mwyn ceisio mynd i'r afael â'r heriau hyn mae na Gynllun Gweithlu wedi ei ddatblygu ar draws y ddwy adran. Mae ymgyrchoedd recriwtio amrywiol wedi eu cynnal gan y gwasanaethau a thrwy Gofalwn Cymru, a rydym yn pwysleisio pwysigrwydd y gallu i siarad Cymraeg a'r gallu i fyw mewn cymunedau naturiol Cymraeg yn rhan o'r pecyn recriwtio hwnnw. Ymysg yr ymdrechion recriwtio, rydym wedi gweld:

- Deunydd hyrwyddo, fideos, ymgyrchoedd cyfryngau cymdeithasol parhaus yn galw am ofalwyr ac yn hyrwyddo'r maes
- Gweithdai cynllunio'r gweithlu wedi eu cynnal gyda gwasanaethau
- Cydweithio gydag Adnoddau Dynol ar wefan newydd swyddi'r Cyngor ac ar drefniadau cyfweiliadau gadael
- 145 o brofiadau gwaith wedi'u trefnu yn ystod blwyddyn ariannol 2023/24 ar draws y maes gyda'r cyfle i ddarpar weithlu'r sector gael profiad o'r Gymraeg fel iaith gwaith a gwasanaeth

Mae gwaith hefyd yn mynd rhagddo i sefydlu'r Academi Gofal sydd wedi'i grybwyll eisoes yng nghwestiwn 1. Bydd y Gymraeg ac egwyddor y cynnig rhagweithiol yn gwbl ganolog a chreiddiol i'r datblygiadau hyn.

2. Darpariaethau / Lleoliadau tu hwnt i Wynedd a Chymru – Mae cryn gyfyngiadau arnom wrth sicrhau lleoliad gofal dwys i blentyn neu lleoliad lletya i oedolion ag Anableddau Dysgu o Wynedd y tu allan i'r sir. Mae na brosiectau wedi eu hadnabod fel rhan o Gynllun Cyngor Gwynedd 2023-28 i fynd i'r afael â'r diffyg darpariaeth yng Ngwynedd:

- a. Datblygu darpariaeth breswyl i blant mewn gofal mewn cartrefi grŵp bychan. Prosiect i ddatblygu cartrefi preswyl cofrestredig ar gyfer grwpiau bychan o hyd at ddau o blant fydd yn caniatáu iddynt gael gofal yng Ngwynedd, mynychu ysgolion lleol a chymryd rhan gyflawn ym mywyd eu cymunedau.
- b. Tai â Chefnogaeth yn y Gymuned – isafswm o 6 tŷ newydd wedi eu lleoli ar hyd a lled y sir i gynnig cartrefi gofal addas a diogel i unigolion ag Anableddau Dysgu. Mae gan y gwasanaeth brosiect lletya lle y maent yn adnabod unigolion sydd wedi eu lleoli yn all-sirol ac yn blaenoriaethu er mwyn eu galluogi i ddychwelyd i Wynedd os ydynt yn dymuno hynny.

Yn yr un modd rydym hefyd yn bryderus am anghenion ieithyddol troseddwr ifanc sydd yn derbyn dedfryd o garchar. Mae unigolion wedi'u dedfrydu i garchar yn ystod y flwyddyn diwethaf ac wedi'u lleoli yn Lloegr gan nad oes darpariaeth addas yng Ngogledd Cymru. Mae hyn yn gwanhau cysylltiad y person ifanc gyda'i deulu, iaith a'i ddiwylliant. Mae'r mater yma wedi'i uchafu yn genedlaethol i Lywodraeth Cymru ers blynnyddoedd ond mae'r sefyllfa yn parhau yr un fath. Mae hyn yn rhoi pobl ifanc o Wynedd dan anfantais drwy fetu â chwrdd â'u hanghenion ieithyddol ac wrth gwrs yn fater o bryder sylweddol.

- 3. Technoleg** – rydan ni'n trio sicrhau fod unrhyw dechnoleg rydan ni'n ei ddefnyddio i ddarparu gwasanaethau gofal ar gael yn Gymraeg ond mae hyn yn creu heriau i ni. Yn aml, mae'r dechnoleg ddiweddaraf sydd ar gael yn arbenigol iawn ei natur ac ar gael yn Saesneg yn unig. Rydym yn ceisio cydweithio gyda cwmnïau i ddatblygu yn Gymraeg ond yn ei chael yn anodd ennyn y diddordeb i wneud hynny oni bai fod ffynhonnell ariannol ychwanegol ar gael iddynt.
- 4. Gweithio gyda partneriaid** – gall gynnal gwasanaethau integredig ar y cyd â'r Bwrdd Iechyd greu heriau i ni yn ieithyddol gan fod nifer o'r cyfarfodydd yn cychwyn yn Saesneg. Rydym yn ymdrechu i ddylanwadu, er enghraifft drwy bwysu i sicrhau darpariaeth cyfieithu ar y pryd mewn cyfarfodydd fwy ffurfiol. Mae'r un peth yn wir wrth i ni fynychu cyfarfodydd rhanbarthol a chenedlaethol yn y maes. Nid yw nifer o'n partneriaid yn cynnig darpariaeth gyfieithu, yn enwedig mewn cyfarfodydd rhithiol ac mae'n rhaid i ni ofyn a phwyso yn aml am y gallu i gyfrannu'n Gymraeg.

Cwynion a chanmoliaethau - nid oes cwynion na chanmoliaethau ffurfiol wedi'n cyrraedd yn ystod y flwyddyn sy'n ymwneud yn benodol â gwasanaethau Cymraeg neu ddwyieithog. Wrth gwrs, mae nifer o ganmoliaethau wedi ein cyrraedd mewn perthynas â bodlonrwydd unigolion a theuluoedd gyda'r gwasanaethau maen nhw'n eu derbyn, ac mae nifer o'r gwasanaethau hyn yn Gymraeg ac felly credwn fod cwrdd ag anghenion iaith unigolion yn naturiol yn cyfrannu at ansawdd y gwasanaeth.

Fodd bynnag, mae na nifer o resymau posib nad yw canmoliaeth a chwynion yn ein cyrraedd yn ffurfiol. Mae rhywfaint o dystiolaeth i awgrymu fod unigolion yn y maes gofal yn enwedig yn amharod i gwyno gan boeni y gallai gael effaith ar y gofal a/neu chefnogaeth y maen nhw'n ei dderbyn. Gan fod cyfran sylweddol o'n gwasanaeth ar gael yn y Gymraeg, mae'n bosibl rwydd hefyd fod y gwasanaethau hyn yn ran mor naturiol o fywyd unigolion na fydden nhw'n ystyried canmol yn ffurfiol – ond yn sicr gwyddwn fod gweithwyr yn y maes sy'n ymwybodol o ddiolchiadau a sylwadau anffurfiol gan drigolion am eu bod yn cael gofal yn y Gymraeg.

Cwestiwn 3. Cyfleoedd Datblygu

Oes gennych chi syniadau am ffyrdd newydd y gallem ni fod yn hybu'r Gymraeg o fewn cymunedau'r sir – naill ai yn eich gwasanaethau eich hun neu drwy gydweithio gydag eraill?

Ateb

Er mwyn hybu'r Gymraeg ymhellach o fewn cymunedau Gwynedd, mae'n allweddol bwysig fod y Gwasanaethau Cymdeithasol yn gweithredu egwyddorion Mwy na Geiriau yn llawn ac yn sicrhau fod trigolion Gwynedd yn derbyn gwasanaethau'n Gymraeg yn ddiodyn bob amser.

Mae angen i ni sicrhau fod ein holl weithlu yn ymwybodol o ofynion Mwy na Geiriau a beth mae'n olygu iddyn nhw. Rydym ynghanol datblygu fideos byr i'r perwyl yma fel cam cyntaf. Mae na deimlad nad ydi rai o drigolion mwyaf bregus y sir yn derbyn gwasanaeth yn y Gymraeg heb orfod gofyn amdano bob amser, ac mewn rhai achosion ein bod yn gofyn iddynt ba iaith fyddai eu dewis. Mae angen i ni barhau i weithio tuag at sefyllfa lle mae'r cynnig rhagweithiol yn arferiad ac nad oes angen i unrhyw un fynegi ffafriaeth ieithyddol, ein bod yn gwneud y defnydd gorau o'n gweithwyr sy'n rhugl yn y Gymraeg, a bod modd i ni fesur effaith hyn ar drigolion Gwynedd yn effeithiol.

Fel sydd eisoes wedi'i grybwyll, mae'n hanfodol er mwyn hybu'r Gymraeg ein bod yn parhau i wthio i unrhyw dechnoleg a gaiff ei ddatblygu fel rhan o ofal amgen i'r dyfodol fod ar gael yn y Gymraeg yn llawn. Byddwn yn parhau i gyd weithio gyda'r Prifysgolion a gyda chwmnïau cenedlaethol, i drio sicrhau fod y dechnoleg ddiweddaraf yn gallu cyfathrebu yn y Gymraeg.

Byddwn hefyd yn parhau i sicrhau fod ein hymwneud â'n partneriaid yn ddwyieithog ac yn hyrwyddo pwysigrwydd y defnydd o'r Gymraeg i drigolion y sir, a thrwy hynny ddylanwadu ar ymarfer mewn sefydliadau y tu allan i'r Cyngor.